

SITUAȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ A ORAȘULUI BĂLȚI REFLECTATĂ ÎN GHIDUL LUI IOSIF BROITMAN (1938)

CZU: 332.1(478-21)"1938"

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.22.3-66.08>

Doctorandă Ana MOLCOSEAN

E-mail: ana.cuculescu1995@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-3735-8623

Universitatea de Stat din Moldova

THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION OF THE CITY OF BALTI REFLECTED IN IOSIF BROITMAN'S GUIDE (1938)

Summary. The city of Bălți, during the years 1918–1939, had the opportunity to know a vast development in several spheres, becoming a regional economic center, which contributed to bringing it to light in the national arena, often competing with the regions over the Prut River. This study refers to the *First guide of the municipality of Bălți* edited by Iosif Broitman, published in 1938. The content of the article reflects the sectors of activity in the interwar period of the Balti municipality, especially the years 1937–1938: education, medicine, economy, culture, enterprises, factories. At the same time, the services offered in the municipality and the persons responsible in these fields are highlighted. The author points out the actions taken by the local administration for the socio-economic rise of the municipality, but also the weak points of the activity to which the attention of municipal structures should be drawn.

Keywords: Bălți, Iosif Broitman, interwar period, economy, education, medicine, infrastructure.

Rezumat. În anii 1918–1939, orașul Bălți a cunoscut o dezvoltare intensă, devenind centru economic regional și intrând deseori în concurență cu regiunile de peste Prut. Acest studiu se referă la *Primul ghid al municipiului Bălți*, îngrijit de Iosif Broitman, publicat în 1938, care oglindește sectoarele de activitate social-economică a Bălțiului interbelic, în special din anii 1937–1938: educație, medicină, economie, cultură, fabrici, uzine. Totodată, sunt evidențiate serviciile oferite în oraș și persoanele responsabile în domeniile date. Autoarea elucidează acțiunile întreprinse de administrația locală în vederea impulsivării social-economice a urbei, precum și aspectele problematice care necesitau eforturi și mai multă atenție din partea structurilor municipale.

Cuvinte-cheie: Bălți, Iosif Broitman, perioadă interbelică, economie, educație, medicină, infrastructură.

PRELIMINARII

La sfârșitul deceniului al doilea al secolului al XX-lea, orașul Bălți atrage atenția mai multor personalități, determinându-le să investească în dezvoltarea economică și socială a urbei. Dacă în perioada administrației țariste a Basarabiei localitatea a înregistrat puține realizări care să-i fi schimbat imaginea de „oraș provincial” [1, p. 7], după evenimentele din 1918 Bălțiul se afirmă ca „municipiu cu peste 60 000 de locuitori, cu o activitate progresistă în multiple domenii” [2, p. 5].

Demersul de față elucidează circumstanțele istorice care au determinat saltul economic și social al orașului Bălți în anii 1918–1938, în baza informațiilor inserate pe paginile *Primului ghid al municipiului Bălți* publicat în 1938 la Tipografia Segal din Bălți. Ghidul este elaborat sub coordonarea lui Iosif Broitman, însumează 134 de pagini și este structurat pe compartimente care prezintă o imagine de ansamblu a vieții

municipale la acea perioadă: istoricul apariției localității, activitățile agricole, organizarea infrastructurii, justiției, medicinei, activitatea culturală, prezentarea diverselor asociații. Conținutul fiecărui compartiment este elaborat de către conducătorii municipiului, în funcție de domeniul de activitate. Remarcăm și prezența unor pasaje scurte de publicitate a magazinelor, farmaciilor sau serviciilor municipale, cu indicarea adreselor unde pot fi găsite. La fel, consemnăm publicarea listei medicilor, cu indicarea adreselor unde aceștia activează, și a instituțiilor municipale, cu trecerea în revistă a personalului, inclusiv a cadrelor didactice din fiecare instituție de învățământ. Iosif Broitman a colectat acest spectru de informații timp de opt luni, sistematizându-le în formatul unui ghid anual al municipiului Bălți [2, p. 4]. Din motive necunoscute, inițiativa s-a oprit la prima ediție (1938), fără nicio continuitate ulterioară.

Viața socială, economică, istorică a municipiului Bălți din perioada interbelică este reflectată și într-o

serie de studii istorice recente. Consemnăm în acest context monografia semnată de Mihai Bărbulescu [3], în 2017, în care sunt prezentate evenimente, viața cotidiană, viața economică a orașului Bălți în perioada 1818–1944. Informații prețioase privind viața culturală a urbei au fost puse în circuitul științific în studiul semnat de Teodor Marșalcovschi și Mihai Volontir [4]. Colecția de studii coordonată de Arie Goihman [5] relatează despre societatea interbelică a urbei, consemnând saltul economic din anii '30 ai secolului al XX-lea și, nu în ultimul rând, relațiile armonioase dintre minoritățile etnice și populația locală. Informații prețioase despre situația economică, socială, evoluția învățământului și medicinei, precum și despre activitatea administrației locale găsim în studiul monografic semnat de Nicolae Enciu [6]. Sub aspect bibliografic, menționăm contribuția Elenei Scurtu [7].

În sursele specificate constatăm însă lipsa oricăror referințe la *Primul ghid al municipiului Bălți*. Studiul de față, prin analiza situației social-economice a orașului Bălți în perioada interbelică, în baza informațiilor oferite în 1938, odată cu publicarea *Ghidului* lui Iosif Broitman, își propune extinderea orizonturilor de cercetare a urbei, dar și repunerea în circuitul științific a unei surse istorice îndelung aflate în umbră.

INDICII PRIVIND DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

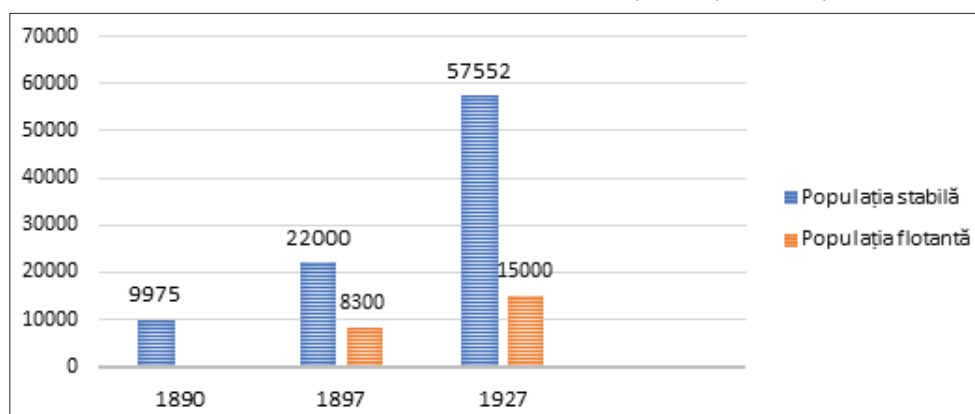
Racordarea la sistemul feroviar de comunicații, în 1894, când „orașul a început să ia o dezvoltare mai mare” [8, p. 10] odată cu construcția liniei de cale ferată Noua Suliță – Bălți – Rezina, va fi urmată de un salt economic abia după anul 1918, „de la unirea cu Patria mamă” [8, p. 12]. Faptul este confirmat și de prefectul județului Bălți din perioada „1933–1937” [9, p. 147], Emanoil Catelny, chiar dacă acesta punc-

tează o serie de momente slabe în dezvoltarea urbei: „în oraș imobile nu existau decât: închisoarea, depozitul de rachiu, două cazărmi și spitalul central. [...] toate celelalte instituții publice ca: primărie, tribunal, poliție, licee funcționau în clădiri închiriate”, creând, în opinia prefectului de atunci, imaginea Bălțiului de „biet târgușor embaticar” [10, p. 16]. Așadar, dovadă a evoluției economice a orașului este creșterea considerabilă a ponderii locuitorilor față de perioada țaristă (tabelul 1). Numărul populației stabile și cel al populației flotante în anii 1890¹, 1897 și 1927 indică asupra tendinței de creștere a acestora în 1927, în comparație cu datele recensământului din 1890, indice care demonstrează ascensiunea localității în primul deceniu de după unire (1918–1927).

Un alt indice care ilustrează ascensiunea social-economică a orașului Bălți îl reprezintă dinamica numărului de întreprinderi sau secții de realizare a mărfurilor, existente în anii 1890 și 1938 (tabelul 2). Analizând numărul de centre de procesare și realizare a mărfurilor, într-o perioadă de circa două decenii de administrație țaristă și alte două decenii de administrație românească, observăm că în anul 1938 numărul de farmacii și droguerii a crescut de circa șase ori față de 1890. Consemnăm, la fel, păstrarea numărului constant pentru fabrici de lumânări și fabrici de spirt, ceea ce ne vorbește despre lipsa interesului față de aceste domenii. De asemenea, constatăm cererea scăzută față de procurarea acestor mărfuri, explicând în așa fel lipsa concurenței în branșă. Un salt este atestat în sfera unităților comerciale, numărul lor sporind considerabil. Spre exemplu, numărul de prăvălii a crescut vizibil în anii '30 ai secolului trecut, fiind înregistrate cu 303 mai multe decât în 1890, existând la acel moment 192 de diverse prăvălii. O creștere similară înregistrează numărul de cârciumi și restaurante: de la 46

¹ Datele privind numărul populației flotante referitor la anul 1890 nu sunt cunoscute.

Tabelul 1
Populația orașului Bălți în anii 1890, 1897, 1927

Tabelul 2

Numărul punctelor de procesare și depozitare a materiei prime din orașul Bălți în anii 1890 și 1938

Criteriul de clasificare	1890	1938
Farmacii/Droguerii	2	15
Fabrică de cărămidă	2	
Fabrică de lumânări	3	2
Fabrică de spirt	1	1
Moară	1	2
Depozit de cherestea	5	18
Prăvălii	192	495
Cârciumi, restaurante, depozite de rachiu	46	126

la 126 de unități, față de anul 1890. Indicatorii menționați în baza datelor prezentate de *Ghid* demonstrează deschiderea administrației orașului pentru domeniile de activitate și contribuția lor sporită la creșterea numărului de localuri de menire socială. În același timp, domeniile menționate aduceau venituri consistente, urmare a cererii ridicate în comparație cu alte produse sau servicii, creșterea numărului populației în regiune având un impact vizibil asupra domeniului economic.

Pe lângă datele menționate în tabelul 2, după 1918 în orașul Bălți constatăm înființarea unui șir de întreprinderi noi: fabrici de ulei, fabrica sistemică de făină, fabrica de zahăr, fabrica de bere, fabrica de săpun, fabrica de apă gazoasă, fabrica de mobilă, fabrica de bomboane. Totodată, *Primul ghid al municipiului Bălți* atestă apariția unor noi unități social-economice: turnătorii, uzina electrică, uzina de apă, tipografii, librării, brutării, băcănii, mărfuri coloniale, bufete, măcelării, depozite de cereale și furaje, manufacturi, galanterie, încălțăminte, sticlării, fierării, pielării, papetării, bănci (foto 1). Dezvoltarea noilor ramuri a fost întreținută prin amplasarea urbei „în centrul unei regiuni foarte productive: nod de cale ferată (liniile Vasile Lupu –

Bălți – Rezina – Ocnița)” [8, p. 11], ceea ce stimula evident activitatea comercială. În opinia lui Emil Moruzi, Secretarul general al Camerei de Comerț din Bălți din 1938, grație căii ferate „orașul a devenit cel mai important centru comercial din Basarabia, Chișinăul rămânând numai cel mai populat oraș” [8, p. 11], între cele două centre urbane stabilindu-se concurența.

În paralel cu un parcurs economic ascendent, Bălțiul s-a afirmat ca un „centru important din punct de vedere al cerealelor, și mai ales al grâului” [11, p. 80], în anul 1930 fiind înființată o Bursă de Mărfuri dirijată de Camera de Comerț. Bursa avea menirea de a înregistra tranzacțiile, de a elibera certificatele de prețuri și de a urmări toate „fazele prin care trecea comerțul local cu cereale” [12, p. 98] (foto 2).

Agricultura a fost dezvoltată prin punerea în folosință a „mașinilor agricole și a semințelor selecționate” [13, p. 24], obținându-se o producție sporită și de calitate înaltă. De asemenea, a fost îmbunătățit materialul zootehnic autohton, prin introducerea de „reproducători nobili (de rasă), ca tauri Simmenthal, berbeci Karakul și vieri Berk, York și Edelschwein” [13, p. 25]. Schimbările au extins posibilitățile pentru crearea unei

Foto 1. Unități comerciale pe strada Regele Ferdinand în anii '30: librăria și papetăria lui Pinkas Levto, magazinul de încălțăminte, coafor etc. [30].

Foto 2. Camera de Comerț și Firma Comercială „Nord-Orient” Ptașnikov, intersecția dintre străzile Praporgescu și Regele Ferdinand (azi str. Independenței) [29].

Tabelul 3

Lucrările executate de Serviciul de Drumuri și Șosele în anii 1934–1937 [17, p. 111]

Tipuri de lucrări	Cantitatea	Suma
Cheltuieli din bugetul județului		
Poduri construite	47	4 299 728 lei
Poduri reparate	14	141 525 lei
Terasamente	–	1 772 404 lei
Aprovizionări de piatră	–	192 402 lei
Pavaje în Tg. Râșcani	100 metri lineari	526 400 lei
Diferite lucrări	–	1 755 263 lei
Cheltuieli din bugetul de stat		
Poduri construite	35	2 529 925 lei
Poduri reparate	17	297 979 lei
Șosea	14 km	9 220 417 lei
Pavaj	1 km	456 000 lei
Terasamente	15 km	2 670 769 lei

piețe de desfacere mai avansate la nivel local și național, evidențiindu-se în mod special târgurile de vite [14]², care se desfășurau în zile speciale ale săptămânii. Pentru asigurarea continuității în domeniile noi afirmate, Camera de Comerț a înființat în 1925 Școala de Comerț, sprijinită „cu subvenții și burse de studii elevilor” [11, p. 80]. În același scop, au fost acordate surse financiare pentru Școala profesională de fete din Bălți și pentru Academia pentru înalte studii comerciale și industriale din Bălți.

INFRASTRUCTURA MUNICIPALĂ

Amplasarea orașului Bălți într-un loc preponderent mlăștinos, „înconjurat din trei părți de apă și pârâiețe stătătoare, infecte și cu miros greu” [15, p. 37] l-a făcut cunoscut ca „oraș al băltoagelor” [16, p. 30], afectându-i imaginea. Prezența pe „mai tot cuprinsul județului a drumurilor impracticabile care zădărniceau orice trafic” [17, p. 110], dincolo de efortul administrației locale determinau sistarea frecventă a comerțului. Astfel, în anii 1933–1937, în regiune a fost reparată o mare parte de drumuri, în această activitate remarcându-se Serviciul de Drumuri și Șosele, condus de inginerul Spoialov (tabelul 3).

² Zona Bălțiului era cunoscută pentru organizarea târgurilor de cai. Simbolistica orașului conține detalii elocvente care demonstrează importanța economică a cabalinelor pentru această regiune.

Analiza activităților executate în decursul a patru ani (1934–1937), așa cum sunt expuse în *Primul ghid al municipiului Bălți* în domeniul căilor de acces, indică asupra realizării diverselor tipuri de lucrări, de la reparația podurilor și a drumurilor la construcția noilor tronsoane. De asemenea, raportul din *Ghid* prezintă cheltuielile suportate de stat, precum și de administrația județului, sumele implicate fiind alocate de către ambele părți. Per total, în decursul a patru ani au fost construite 82 de poduri, reparate 31 de poduri (foto 3), construiți 14 km de șosea, mai mult de 1 km de pavaj și mai mult de 15 km de terasamente. Toate aceste lucrări au contribuit la dezvoltarea regiunii și, în mod special, a orașului.

Vorbind despre alimentația cu apă potabilă a urbei, conform informației furnizate de Ghid, „concesiunea [18] de alimentare a orașului cu apă era singura instituție care știa să coordoneze cu lucrurile” [19, p. 41], furnizând populației cantitatea necesară de apă în timp util. Concesiunea a fost înființată în 1923, iar primul conducător al întreprinderii era A. Edlis. În 1937, „conducătorul concesiunii de alimentare a orașului cu apă” [19, p. 42], inginerul A. Rosenberg, insista asupra procesului de modernizare a uzinei în cauză. În pofida mersului bun al lucrurilor, existau și numeroase piedici, cea mai mare fiind numărul mic al abonaților: „600 în loc de 3-7 000 cum ar trebui să fie” [19, p. 42]. Acest fapt stagnează activitatea uzinei la capacitatea firească de funcționare și crea probleme în

Foto 3. Podul peste Răut. Editura „Librăria Românească”, 1929 [28, p. 15].

vederea extinderii, dată fiind „starea înapoiată a unei părți din populație” [19, p. 42].

Dincolo de ascensiunea înregistrată în sfera infrastructurii, constatăm că autoritățile orașului Bălți s-au văzut solicitate nu doar în sfera activităților de construcție sau reparație a drumurilor, dar și pentru a convinge populația să beneficieze de noile servicii urbane.

ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI VIAȚĂ CULTURALĂ

Situația în învățământul general și numărul de școli deschise ilustrează interesul administrației locale a orașului Bălți de a investi în domeniul educației și de a crea condiții bune pentru promovarea demersului acestuia [20]. În tabelul 4 este arătat, în perspectivă comparativă, numărul instituțiilor de învățământ din orașul Bălți în anii 1890 și 1938.

Datele din tabel ilustrează diferența majoră dintre instituțiile de învățământ existente în 1938 și cele care activau în perioada țaristă, mai exact în anul 1890: în total, în 1890 în orașul Bălți existau 5 școli, „o școală medie, 3 școli primare ortodoxe și una Izraelită” [8, p. 9]. În anul 1938 numărul școlilor a crescut până la 32, acestea implicând educația separată pentru fete și pentru băieți, dar și dezvoltarea școlilor mixte. De asemenea, s-a pus accent pe continuitate în domeniul educației, care să conecteze educația din grădinițe la învățământul secundar.

În împrejurările create, viața socială a orașului înregistrează noi progrese ce vizează numărul locurilor de muncă, sporul demografic, apariția specialiștilor în terțe domenii. *Primul ghid al municipiului Bălți ofe-*

ră o imagine complexă despre toate instituțiile școlare din oraș, adresele acestora, listele corpului profesoral din fiecare instituție de învățământ și disciplinele pe care le predau. Unele instituții școlare beneficiază de prezentări mai extinse, ceea ce ar putea fi interpretat că se bucurau la timpul lor de un prestigiu deosebit. Este vorba despre Liceul de băieți „Ion Creangă”, Liceul evreiesc particular și Liceul „Domnița Ileana”.

Reținerile care se fac remarcate în domeniul educației pot fi explicate prin existența unor păreri împărțite. Efim Hașchelevici considera că „pe tărâmul cultural, s-a lăsat un mare gol, care reclamă o neîntârziată acțiune de realizări” [21, p. 69], fiind necesare mai multe eforturi. În opinia acestuia, dacă în privința comerțului orașul Bălți „a avut toată posibilitatea să se

Tabelul 4
**Numărul și tipul instituțiilor de învățământ
din orașul Bălți în anii 1890 și 1938**

Tipuri de instituții de învățământ în 1890	Nr.
Școli medii	1
Școli primare ortodoxe	3
Școli primare pentru minorități	1
Tipuri de instituții de învățământ în 1938	Nr.
Grădinițe de copii	8
Școli de băieți	5
Școli de fete	5
Școli mixte	4
Școli din învățământul secundar	10

Foto 4. Cinematograful „Lux” (editura Librăriei „Moria” Milgrom & Flom), 1923 [28, p. 67].

dezvolte liber, în schimb nici o manifestare cu caracter cultural n-a fost încurajată” [22, p. 113], cel puțin din partea administrației de stat. În urma inițiativelor particulare, atestăm prezența unor instituții culturale precum Teatrul „Scala”, cinematografele „Lux” (foto 4) și „Modern” [22, p. 113]. După cum se menționează în *Ghid*, instituțiile date prezentau în sine o măreață operă de cultură, oferind în același timp posibilități elevate de agrement grație eforturilor întreprinse de directorul cinematografelor dl Weinstein, dl Știvelmaher și dna Walter, care au depus toată străduința pentru apariția și întreținerea acestor monumente culturale [22, p. 114].

O contribuție deosebită la dezvoltarea culturală a orașului Bălți au avut-o instituțiile din sfera tiparului. În 1937, în oraș existau „7 tipografii dintre care numai 4 aveau instalațiuni complete, restul lasă de dorit” [23, p. 101]. Una dintre renumitele tipografii bălțene a fost chiar cea la care a văzut lumina tiparului *Primul ghid al municipiului Bălți* – Tipografia „Segal”. În anul 1914 proprietarul acesteia, E. Segal, a adus o mașină plană care, până în anul 1937, a „rămas cel mai perfecționat model dinaintea războiului” [23, p. 101] și care executa „broșuri, jurnale, gazete, registre, imprimate și afișe în diferite culori” [23, p. 101]. Aici, de asemenea, au fost scoase de sub tipar *Buletinul Asociației Învățătorilor din Județul Bălți* și o serie de alte publicații culturale.

Astfel, conform informațiilor reflectate de *Primul ghid al municipiului Bălți*, educația și domeniul cultural au prins amploare în mare parte în urma implicării administrației locale, dar și a unor inițiative particulare.

SISTEMUL MEDICAL

Un loc aparte în ascensiunea social-economică a orașului Bălți a revenit sectorului medical, fapt consemnat și de *Primul ghid al municipiului Bălți*, în care pagini întregi sunt consacrate secvențelor de publicitate a serviciilor medicale. Din punct de vedere al dezvoltării medicinei, orașul era asigurat cu instituții medico-sanitare, domeniul fiind divizat în sectorul de stat și cel privat. Unul dintre spitalele renumite ale perioadei vizate era „Spitalul Israelit” (foto 5) situat pe str. Regele Ferdinand, nr. 200. Înființat în perioada țaristă, denumirea spitalului vine de la faptul că „a fost înființat de evrei și era susținut de evrei” [24, p. 91], instituția manifestând totodată o deschidere largă față de toți pacienții, indiferent de apartenența lor etnică sau confesional-religioasă. Spitalul era compus din secțiile: maternitate, chirurgie, interne, ochi-nas-gât-urechi, dermato-sifilitico-venerice, boli de copii, ginecologie, plămâni, boli molipsitoare. Instituția dispunea de personal medical bine pregătit, compus în mare parte din etnici evrei și ruși, numele de familie fiind relevante în acest sens: Pinchenson, Sclear, Gurfel, Ribacov, Grobman, Daț, Barșac, Fleișman, Șabelman, Segal ș. a.

Pe lângă „Spitalul Israelit”, în orașul Bălți se atestă următoarele instituții sanitare: Spitalul central județean, str. Regele Carol; Spitalul militar, str. G-l Berthelot; Organizația sanitară evreiască „Oze”, str. Coșbuc 37; Dispensarul municipal, str. Unirei; Dispensarul sub Slobozia, str. G-l Râșcanu 150; Dispensarul Județean, str. Regele Carol; Dispensarul soc. „Bicur HoiJim” [25, p. 123], două sanatorii, un laborator de bacteriologie, două maternități. Instituțiile menționate acopereau necesitățile întregii regiuni bălțene. Secțiile private în domeniul medicinei erau stabilite preponderent în centrul Bălțiului, pe străzile Regele Carol, Regele Ferdinand, General Praporgescu. Tot în această zonă a orașului erau amplasate un șir de

Foto 5. Spitalul Israelit [24, p. 91].

Tabelul 5

Orarul de lucru al farmaciilor de serviciu

Ziua săptămânii	Denumirea farmaciei
Duminică	Farmacia D.H. Părăianu
Luni	Farmacia Carp
Marti	Farmacia Dăianu
Miercuri	Farmacia Carniol
Joi	Farmacia Begun
Vineri	Farmacia Dăianu – fiul
Sâmbătă	Farmacia Milburai

servicii stomatologice oferite de: Iosif Broitman, Feiga Lencovscaia-Gringberg, Echil Turchenici, Abram Gausfain, Basia Halfin, Liuba Snir-Pinchenzon, Reizea Hanis-Crasiuc.

Pe lângă instituțiile medicale menționate, activau o serie de farmacii. Pentru asigurarea constantă a locuitorilor orașului cu produse farmaceutice, exista un grafic de serviciu prevăzut pentru o parte dintre instituțiile farmaceutice ale urbei. În tabelul 5, elaborat în baza informațiilor din *Ghid*, este prezentat orarul de lucru al instituțiilor menționate.

La nivel de asistență medicală și ajutor social acordat persoanelor nevoiașе din orașul Bălți, în anii '30 au fost înregistrate cinci Societăți de binefacere: *Ocotirea*, *Casa Copilului*, *Cantina Evreiască*, *Ajutorul*, *Liga femeilor române ortodoxe*. Acestea aveau menirea să susțină populația orașului care se afla la ananghie. Societățile de binefacere din Bălți și sistemul medical conlucrau între ele, unii medici privați sau cei angajați la stat prestând servicii fie în cadrul societăților, fie în cadrul sanatoriilor.

Sistemul medical oferea posibilitate locuitorilor întregului municipiu să beneficieze de serviciile medicilor din oraș. Solicitarea în creștere a domeniului medical și farmaceutic încuraja procesul de optimizare a serviciilor și dezvoltarea noilor direcții de activitate.

MENȚINEREA ORDINII PUBLICE

Menținerea ordinii publice într-un mediu unde mai mult de jumătate din populație avea afaceri proprii se realiza prin intermediul a două instituții, activitatea lor fiind reflectată plenar pe paginile *Ghidului*. Prima era „Pregătirea Premilitară a tinerilor de la 18-21 ani” [26, p. 59], care și-a început activitatea în anii '30 ai secolului XX, urmare a legii „ratificată de parlament și patronată de M. S. Regele Carol II” [26, p. 59]. Instituția forma tinerii din punct de vedere moral, fizic, social și militar pentru a fi capabili să susțină populația și pentru a-i oferi sentimentul de stabilitate.

Pregătirea cadrelor se făcea la nivel de „centre și sub-centre, comandate de ofițeri de rezervă” [26, p. 59], iar conducătorul principal era Subinspectorul Lt. Colonel Al. Mavrache.

Pe lângă organizația de asigurare a ordinii publice administrate de stat, orașul dispunea de o organizație privată care asigura servicii de pază și siguranță particulară – *Societatea Română de Pază și Siguranță FIDUCITATEA*. Societatea, apărută după Primul Război Mondial la Cernăuți, a ajuns să dețină sucursale în restul țării, inclusiv în orașul Bălți. Sucursala din Bălți, înființată în 1935, era coordonată de Gustave Goldștein. Importanța instituției respective pentru oraș, precum și pentru întreaga Românie Mare a crescut odată cu dezvoltarea economică, dar mai ales după marea criză economică din anii 1929–1933, dat fiind existența unui număr „atât de mare de șomeri, din care s-a născut grosul răifăcătorilor” [27, p. 103], încât Poliția nu putea satisface necesitățile de pază ale regiunii. Diferența dintre poliția oficială și societatea de pază consta în faptul că poliția „apăra ordinea publică, în timp ce FIDUCITATEA avea menirea de a păzi avutul particular al cetățenilor” [27, p. 104], ceea ce le sporea siguranța.

Menținerea ordinii publice a fost un pas favorabil pentru bălteni și pentru cei care vizitau orașul. În plină devenire economică a urbei, organizațiile de pază întrețineau liniștea și cultivau încrederea populației în propria siguranță atât în sfera privată, cât și în cea publică.

CRITICI ȘI DOLEANȚE
ÎN ADRESA ADMINISTRAȚIEI

În pofida eforturilor întreprinse de coordonatorul *Primului ghid al municipiului Bălți* de a prezenta Bălțiul într-o lumină benefică, unele păreri expuse de autorii articolelor aduc în atenția cititorului o serie de carențe. Astfel, notarul public Efim Popovici afirma că orașul duce lipsă de „apă potabilă, uzină electrică, comunală, abator, canalizare, pavaj, baie comunală, teatru orășenesc, serviciu de salubritate” [16, p. 30]. Dincolo de informațiile prezentate anterior despre aprovizionarea orașului cu apă potabilă la nivel înalt, despre instalarea pavajului pe o suprafață de circa 1 km și despre existența teatrelor și cinematografele, administrația județului trebuia să atragă o atenție sporită asupra unui șir de alte probleme. Astfel, lasă de dorit aspectul fizic al orașului: „populația comercială a centrului era atât de îngrămădită încât aproape nu existau curți” [15, p. 37], Bălțiul amintind mai cu seamă de o piață mare, decât de un oraș modern. Pe lângă acestea, nu erau respectate „elementarele reguli de cu-

rătenie, de aceia orașul lasă o impresie, de așezămintе omenească părăsită” [15, p. 37].

În sfera recreerii în aer liber, autorii *Ghidului* atestă insuficiența spațiilor verzi, numărul populației fiind în continuă creștere, iar majoritatea alegând să locuiască în centrul orașului. Șeful Ocolului Silvic, domnul Inginer D. Bay, evidențiază în *Ghid* că, deși orașul „are o întindere de proporții mari, totuși are numai o singură grădină publică de câteva hectare și un singur squer, sădit proaspăt” [15, p. 37]. Această situație se explica prin tendința locuitorilor urbei de a pava în proporții mari zonele în scopul desfășurării cu spor a afacerilor, fără a se gândi la aspectul estetic al orașului. În consecință, în oraș existau doar străzile plantate cu salcâmi diformi, iar „în curțile din centrul orașului nu exista nici o plantă, nici un copac” [15, p. 37]. De asemenea, D. Bay menționează că „în apropiere de oraș (este) câmp deschis, fără grădini și fără păduri, cea mai apropiată fiind la distanța de 20 km” [15, p. 37], lipsesc bazinele cu apă unde „populația ar putea să facă băi, și să se încălzească la soare” [15, p. 37]. Din aceste considerente mai mulți locuitori ai orașului se arată nemulțumiți de mersul lucrurilor și de incapacitatea administrației de a soluționa unele probleme într-un ritm mai accelerat

CONCLUZII

Orașul Bălți, în perioada interbelică, așa cum este oglindit în *Primul ghid al municipiului Bălți*, se afirmă în percepția colectivă ca o localitate în plină evoluție, care încerca să acopere varii sfere de activitate, implicând dinamic viața socială și cea economică. Orașul a fost recunoscut primul ca importanță centru economic din Basarabia, titlu justificat în timp prin exemple concrete. Fiind un centru urban dezvoltat, ce dispunea de o piață bogată în cereale, vite, porci, fabrici de uleiuri, brutării, băcănii, manufacturi, Bălțiul oferea posibilitate pentru dezvoltarea afacerilor și crearea unor oportunități economice vaste. Plus la acestea, urbea se afirmă ca singurul oraș din țară fără datorii, ceea ce îi sporea imaginea în rândul altor județe. Nu au fost atestate informații care să susțină acordarea unei atenții sporite din partea administrației interbelice pentru un anumit domeniu economic. Articolele *Ghidului* editat de Iosif Broitman relevă căile de dezvoltare pentru fiecare sferă, urmărindu-se îmbunătățirea acestora pe parcurs. Agricultură, comerțul, drumurile, școlile, cultura, medicina alcătuiau doar o parte din viața Bălțiului din anii 1937–1938. Grație informațiilor prezentate în *Primul ghid al municipiului Bălți*, putem creiona un tablou de ansamblu al urbei din anii 1920–1937 ai secolului trecut.

BIBLIOGRAFIE

1. Kalichman S., Șneider I. Cuvântul nostru, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, p. 7.
2. Broitman I. Cuvânt introductiv, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 4-5.
3. Bărbulescu M. Bălți: 1818–1944. Academia Română, București, 2017. 204 p.
4. Marșalcovschi T., Volontir M. Teatrul „Scala” din Bălți, în: *Anuarul Catedrei Discipline Socioumanistice*, 2009–2010. Bălți, 2011, pp. 51-61.
5. Goykhman A. (sostavitel’). Bel’tsy. Rasskazy i vospominaniya (sbornik). Ierusalim, 2006. 528 p.
6. Enciu N. Populația rurală a Basarabiei în anii 1918–1940. Chișinău: Epigrafi, 2002. 272 p.
7. Scurtu Elena. Bălți – important centru urban din Nordul Moldovei. Bibliografie, Bălți, 2015. 439 p.
8. Moruzi E. Orașul Bălți, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 8-12.
9. Colesnic Iu. Basarabia necunoscută. Chișinău: Museum, 2002. 302 p.
10. Catelly E. Județul Bălți. Ascensiunea acestei regiuni, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 13-23.
11. Dimentberg M. Bălțiul economic, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 77-81.
12. Bursa de Mărfuri, Bălți, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 97-98.
13. Agricultură în jud. Bălți. Rolul camerei pentru propășirea agriculturii, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 24-28.
14. Andrieș-Tabac S. Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei. Chișinău: Museum, 1998, pp. 40-41.
15. Bay D. Să creem un mediu plăcut Bălțeanului. În: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 37-39.
16. Popovici E. Nevoi locale, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*, Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 29-31.
17. Realizări edilitare în județ. În: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 110-111.
18. Cuznețov A. Concepte generale privind concesiunea, în: *Revista națională de drept*, Chișinău, nr. 10, 2014, pp. 22-23.
19. Apa la Bălți, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 41-42.
20. Molcosean A. Aspecte privind funcționarea instituțiilor școlare din județul Bălți în perioada anilor 1928–1932, Conferința Științifică Internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Ediția a IX-a, organizată de USC „B.P. Hasdeu”, 03.06.2022, p. 22. [online] <http://conference-prospects.usch.md/files/program/Agenda-Conferinta-3-iunie-2022-Final.pdf> (consultat: 15.08.2022).
21. Hașchelevici E. Bălțiul cultural, în: *Primul ghid al municipiului Bălți*. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 69-70.

22. O măreață operă culturală, în: Primul ghid al municipiului Bălți. Bălți: Tipografia Segal, Bălți, pp. 113-114.
23. Segal N. Arta tiparului, în: Primul ghid al municipiului Bălți. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 99-101.
24. Spitalul Israelit, în: Primul ghid al municipiului Bălți. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 91-93.
25. Instituții Sanitare, în: Primul ghid al municipiului Bălți. Bălți: Tipografia Segal, 1938, p. 123.
26. Pregătirea Premilitară la Bălți, în: Primul ghid al municipiului Bălți. Bălți: Tipografia Segal, 1938, p. 59.
27. FIDUCITATEA. Societate Română de Pază și Siguranță. Paza particulară în slujba publicului, în: Primul ghid al municipiului Bălți. Bălți: Tipografia Segal, 1938, pp. 103-105.
28. Ciobanu A., Constantin Gh. Retro Bălți. Chișinău: Tipografia Lexon-Prim, 2020, 100 p.
29. Kolesnikov Evgeniya. Rekonstruktsiya starykh ulits. Chast' 1. 2015. [online] https://www.baltigraphia.me/2015/02/1_13.html (consultat: 20.08.2022).
30. Sravnitel'naya fotoistoriya: magazinchiki na ulitse korolya Ferdinanda. 2015. [online] <https://www.baltigraphia.me/2015/05/str-regele-ferdinand.html> (consultat: 20.08.2022).

Andrei Negură. *Revelație X*, din ciclul *Revelații*, 2022, tehnică mixtă, 120 × 100 cm.